

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง “การเปรียบเทียบการบริหารจัดการด้านการให้บริการประชาชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างเทศบาลเมืองนราธิวาสกับเทศบาลเมืองสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส” ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องนี้โดยจัดแบ่งเป็นหัวข้อ ซึ่งสอดคล้องกับชื่อเรื่อง กรอบแนวคิดการวิจัย และขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้เป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการให้บริการประชาชน (ตัวแปรตาม)
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (ตัวแปรอิสระ)
3. แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการให้บริการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
4. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมา โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองนราธิวาสและเทศบาลเมืองสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส ในเชิงเปรียบเทียบ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการให้บริการประชาชน

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลเมืองนราธิวาสและเทศบาลเมืองสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส ผู้ศึกษาจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ได้จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยเฉพาะที่สัมพันธ์กับการศึกษามาเสนอไว้ ซึ่งได้แก่ ความหมายของการบริหารจัดการ และความหมายของการให้บริการประชาชนตามลำดับ ดังนี้

1.1 ความหมายของการบริหารจัดการ

วิช วิรัชนิภาวรรณ (2550: 5) ในหนังสือ เรื่อง “การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ” ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือ

ใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ หนึ่ง ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ สอง มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ สาม มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

วิลเลียม ที. กรีนวูด (William T. Greenwood) (อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย, 2539: 4) ได้อธิบายถึงปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนสำคัญของการบริหารจัดการควรมีอย่างน้อย 7 ประการ คือ (1) คน (Men) (2) เงิน (Money) (3) วัสดุสิ่งของ (Material) (4) อำนาจหน้าที่ (Authority) (5) เวลา (Time) (6) กำลังใจในการทำงาน (Will) และ (7) ความสะดวกต่าง ๆ (Facilities)

บาร์โธล และมาร์ติน (Bartrol and Martin) (อ้างถึงใน ประจักษ์ ผลเรือง, 2546: 32) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการว่า เป็นกระบวนการ (Process) ทำให้เป้าหมาย (Goals) ขององค์กรบังเกิดผลสมฤทธิ์โดยการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำหรือการจูงใจ (Leading) และการควบคุม (Controlling) งานสมาชิกขององค์กรและการใช้ทรัพยากรขององค์กรที่มีอยู่ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร การจัดการเป็นกระบวนการของการได้มาและการผนวกทรัพยากรมนุษย์ งบประมาณ และทรัพยากรทางกายภาพเข้าหากัน เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายพื้นฐานขององค์กรในการผลิตสินค้าและบริการที่พึงปรารถนา

จากการศึกษาความหมายของนักวิชาการที่ได้ให้อธิบายถึงการบริหารจัดการข้างต้นนั้น นักวิชาการแต่ละท่านก็ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้แตกต่างกันไป เช่น วิลเลียม ที. กรีนวูด ได้อธิบายถึงปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนสำคัญของการบริหารจัดการ อย่างน้อยนั้นจะต้องมี 7 ประการ คือ (1) คน (2) เงิน (3) วัสดุสิ่งของ (4) อำนาจหน้าที่ (5) เวลา (6) กำลังใจในการทำงาน และ (7) ความสะดวกต่าง ๆ ในขณะที่ บาร์โธล และมาร์ติน ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการว่า เป็นกระบวนการทำให้เป้าหมายขององค์กรบังเกิดผลสมฤทธิ์โดยการวางแผน การ

จัดองค์กร การนำหรือการจูงใจ และการควบคุม ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่านักวิชาการดังกล่าวข้างต้นนั้นให้ความหมายของการบริหารจัดการไม่ครอบคลุมและไม่เหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับหน่วยงานภาครัฐในยุคปัจจุบัน สำหรับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้ 3 ประการ คือ (1) ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ (2) มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิดหรือการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล และ (3) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการให้ความหมายได้อย่างครอบคลุม ครอบคลุม และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานภาครัฐในยุคสมัยนี้ได้เพราะชัดเจนและเข้าใจง่ายอีกทั้งยังเป็นที่รู้จักกันและนิยมนำไปใช้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ การให้ความหมายของการบริหารจัดการของนักวิชาการแต่ละท่านนั้นล้วนแล้วแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้านำไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สรุป ผู้ศึกษาได้นำความหมายของการบริหารจัดการของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ข้างต้นมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดความหมายของคำว่า การบริหารจัดการ ที่ใช้ในที่นี่ว่า หมายถึง หมายถึงวิธีการทำงานหรือการปฏิบัติงานของเทศบาล และ/หรือบุคลากรที่ปฏิบัติราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำในเทศบาลเมืองนราธิวาสและเทศบาลเมืองสุโหงโกลก จังหวัดนราธิวาส ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกและให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

1.2 ความหมายของการให้บริการประชาชน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2549) ในหนังสือเรื่อง “แนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ การประยุกต์ และการพัฒนา” ได้ให้ความหมายของ การให้บริการประชาชน ว่า แนวคิดที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้บริการประชาชน อำนวยความสะดวก หรือการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน ขยายความได้ว่า เป็นลักษณะการเป็นลักษณะการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจนแล้วเสร็จตามคำขอที่ประชาชนยื่นตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสัญญาที่หน่วยงานของรัฐทำกับประชาชน เพื่อให้หน่วยงานของรัฐกระทำการอันมีผลในทางราชการไม่ว่าในทางที่สมประโยชน์แก่ผู้ยื่นคำขอหรือไม่ เช่น การอนุญาต การอนุมัติ การให้ความเห็นชอบ การรับรอง การรับจดทะเบียน การรับแจ้ง การยกเว้น การผ่อนผัน การขยายเวลา การทำเอกสารที่ประชาชนต้องมี การให้สัมปทาน การตรวจสอบ การควบคุม การวิเคราะห์ การตรวจรับงาน หรือสิ่งของ การชำระหนี้ การให้คำวินิจฉัย และยังหมายความรวมถึงการดำเนินการที่ไม่จำเป็นต้องมีคำขอ เช่น การให้บริการที่มีลักษณะเป็นการให้บริการสาธารณะ การสงเคราะห์ การให้

ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนด้วย ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องออกระเบียบเพื่อกำหนดให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของคนที่ให้บริการประชาชนหรือการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนในลักษณะที่สะดวก รวดเร็ว และแน่นอนชัดเจนแก่ประชาชนผู้ขอรับบริการ ที่สำคัญคือ หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐพึงระลึกเสมอว่า “มีหน้าที่ให้บริการประชาชน” และ “ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับบริการที่ดีจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ”

สรุป จากศึกษาความหมายของการให้บริการประชาชน ผู้ศึกษาเห็นว่า แนวคิดของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ เป็นแนวคิดที่เหมาะสมแก่การนำไปใช้กับหน่วยงานภาครัฐในยุคสมัยนี้ที่ให้ ความสำคัญกับการให้บริการที่ดีเลิศเนื่องจากแนวคิดนี้มุ่งเน้นให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ให้บริการ ประชาชนหรือการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนในลักษณะที่ สะดวก รวดเร็ว และแน่นอนชัดเจน แก่ผู้มารับบริการ ที่สำคัญ คือ หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐพึงระลึกเสมอว่า “มีหน้าที่ ให้บริการประชาชน” และ “ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับบริการที่ดีจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ” ทำให้ หน่วยงานและเจ้าหน้าที่มองเห็นเป้าหมายในการทำงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (ตัวแปรอิสระ)

การศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบการบริหารจัดการด้านการให้บริการประชาชนตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างเทศบาลเมืองนราธิวาสกับเทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก จังหวัด นราธิวาส” ผู้ศึกษาได้นำ “การบริหารจัดการหรือหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง 8 ประการ” มาเป็นกรอบแนวคิดและเป็นตัวแปรอิสระ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ นำเสนอหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550) ในหนังสือเรื่อง “หลักการสำคัญของการบริหารจัดการตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน” ได้ทำการศึกษาและประมวลจากพระบรมราโชวาทและพระ ราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังต่อไปนี้

1. พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในที่นี้ขอ อัญเชิญพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.1 พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 19 กรกฎาคม 2517

“.....ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นเริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัด ระวัง ระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว.... จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป

“.....การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบ ระวัง ระวัง และประหยัดนั้นก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์”

1.2 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4

ธันวาคม 2517

“.....คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัยว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่อย่างพอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้.....”

1.3 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2540

“.....อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควรบางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก”

“.....คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รู้ลึกลงว่าไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้.....”

“.....เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า “Trade Economy” ไม่ใช่ “แบบพอเพียง” ซึ่งฝรั่งเรียก “Self Sufficient Economy” คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราได้อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน.....”

“.....ถ้าสามารถจะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้ไม่ถึงครึ่ง อาจจะเป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยบางคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่า ถ้าทำตั้งแต่บัดนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้.....”

“.....การจะเป็นเสียได้นั้น ไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกินแบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตนเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวจะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิต

ได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างที่ท่านนักเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริงอาจจะล้าสมัย คนอื่นเขาต้องการมีเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลยรู้สึกว่ามันหุรหุรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้ อย่างเช่นข้าวที่ปลูก เคยสนับสนุนให้ปลูกข้าวให้พอเพียงกับตัวเองแต่ละครอบครัว เก็บเอาไว้ในยุ้งเล็ก ๆ แล้วถ้ามีพอมิขาย แต่คนอื่นกลับบอกว่าไม่สมควร โดยเฉพาะในทางภาคอีสาน เขาบอกว่าต้องปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อจะขาย อันนี้ถูกต้อง ข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่เมื่อขายแล้วจะบริโภคเองต้องซื้อต้องซื้อจากใคร ทุกคนก็ปลูกข้าวหอมมะลิ ในภาคอีสานส่วนมาเขาชอบบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งใครจะเป็นคนปลูกข้าวเหนียว เพราะประกาศโฆษณาว่าคนที่ปลูกข้าวเหนียวเป็นคนโง่ อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ เลยได้สนับสนุน บอกว่าเขาปลูกข้าวบริโภค เขาจะชอบข้าวเหนียวก็ปลูกข้าวเหนียว เขาจะชอบข้าวอะไรก็ตาม ให้เขาปลูกข้าวอย่างนั้นและเก็บไว้เพื่อที่จะบริโภคตลอดปี ถ้ามีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่มากพอสำหรับปลูกข้าว ก็ปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย.....”

1.4 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2541

“ปีที่แล้วพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียง เพราะหาคำอื่นไม่ได้ และได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ.... ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ... หมายความว่า วิธีปฏิบัติ เศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ต้องทำทั้งหมด และขอเดิมว่าถ้าทำทั้งหมดก็จะทำไม่ได้. ถ้าครอบครัวหนึ่ง หรือแม้หมู่บ้านหนึ่งทำเศรษฐกิจพอเพียงร้อยเปอร์เซ็นต์ก็จะเป็นการถอยหลังถึงสมัยหิน สมัยคนอยู่ในอุโมงค์หรือในถ้ำ ซึ่งไม่ต้องอาศัยหมูอื่น เพราะว่าหมูอื่นก็เป็นศัตรูทั้งนั้น ตีกัน ไม่ใช่ร่วมมือกัน จึงต้องทำเศรษฐกิจพอเพียง แต่ละคนต้องหาที่อยู่ ก็หาอุโมงค์หาถ้ำ ต้องหาอาหาร คือไปเด็ดผลไม้หรือใบไม้ตามที่มีหรือไปใช้อาวุธที่ได้สร้างได้ประดิษฐ์เอง ไปล่าสัตว์. กลุ่มที่อยู่ในอุโมงค์ในถ้ำนั้น ก็มีเศรษฐกิจพอเพียง 100 เปอร์เซ็นต์ ก็ปฏิบัติได้แต่ต่อมาเมื่อออกจากถ้ำ ในสมัยต่อมาที่สร้างบ้านเป็นที่อาศัย ก็เริ่มจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหลือประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ เพราะว่ามีคนไปผ่านมา ซึ่งไม่ได้เป็นศัตรู เอาอะไร ๆ มาแลกเปลี่ยนกัน เช่น คนที่มาจากไกล ผ่านมามีหนังสัตว์ที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ก็ซื้อด้วยการแลกเปลี่ยนด้วยอาหาร เช่น ปลาที่จับได้ในบึง อย่างนี้ก็ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เวลาก้าวล่วงมาอีก มาถึงปัจจุบันนี้ ถ้าคนที่อยู่ทั้งข้างนอกทั้งข้างในนี้ จะปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง 100 เปอร์เซ็นต์ คงทำไม่ได้และถ้าสำรวจตัวเอง หรือเศรษฐกิจของตัวเองก็เข้าใจว่า จะเห็นได้ว่าไม่ได้ทำ เข้าใจว่าทำได้ไม่ถึง 25 เปอร์เซ็นต์ ไม่ได้ถึงเศษหนึ่งส่วนสี่ เพราะว่าสิ่งที่ตนผลิตหรือทำ ส่วนใหญ่ก็เอาไปแลกกับของอื่นที่มีความจำเป็น ฉะนั้น จึงพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็ควรจะพอและทำได้ อันนี้เป็นข้อหนึ่ง ที่จะอธิบาย

คำพูดที่พูดมาเมื่อปีที่แล้วคำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน. พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นี้ ในศาลานี้เมื่อ เท่าไหร่ 20-24 ปี เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปี ใช่ไหม วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้. ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกินมาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ. อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง เมื่อปีที่แล้วตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วย ว่าจะแปลเป็น *Self-sufficiency* (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างขวางกว่า *Self-sufficiency* คือ *Self-sufficiency* นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรที่มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)... แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอดังนั้นเอง. คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจากี่พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง.... ถ้า (หากต้องการเบียดเบียน) อย่างนั้นก็เดือดร้อนกันแน่เพราะว่าอึดอัด จะทำให้ทะเลาะกัน เมื่อมีการทะเลาะกัน ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย..... จากการทะเลาะด้วยวาจาก็กลายเป็นการทะเลาะด้วยกาย ซึ่งในที่สุดก็นำมาสู่ความเสียหายเสียหายแก่ผู้ที่เป็นตัวละครทั้งสองคน. ถ้าเป็นหมูกี่เลยเป็นการตีกันอย่างรุนแรงได้ ซึ่งจะทำให้คนอื่นอีกมากเดือดร้อน.... ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล.....”

1.5 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 23 ธันวาคม 2542

“.....เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า *Sufficiency Economy*...คำว่า *Sufficiency Economy* นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ จะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่.....*Sufficiency Economy* นั้น ไม่มีในตำราเพราะหมายความว่า เรามีความคิดใหม่..... และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่า เราก็สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศ และของโลกพัฒนาดีขึ้น”

“.....ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกินมีความสงบ และทำงานตั้งอธิฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่าง

ยอด แต่มีความความพอยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้... ฉะนั้น ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความคิดและมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่น ซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอกพรพอยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล”

“.....ถ้าไม่มี เศรษฐกิจพอเพียง เวลาไฟดับ.....จะพังหมด จะทำอย่างไร ที่ที่ต้องใช้ไฟฟ้าก็ต้องแยไป..... หากมีเศรษฐกิจพอเพียงแบบไม่เต็มที ถ้าเรามีเครื่องปั่นไฟ ก็ให้ปั่นไฟ หรือถ้าขัน โบราณกว่า มีดก็จุดเทียน คือ มีทางที่จะแก้ปัญหาเสมอ.....ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียง นี้ ก็มีเป็นขั้น ๆ แต่จะบอกว่า เศรษฐกิจพอเพียง นี้ ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน.....พอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะดำรงงานได้”

1.6 พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2546

“ความสะดวกจะสามารถสร้างอะไรได้มาก นี่คือเศรษฐกิจพอเพียง สำคัญว่าต้องรู้จักขั้นตอน ถ้าไม่ทำอะไรให้เร็วเกินไปไม่พอเพียง ถ้าไม่เร็ว เข้าไปก็ไม่พอเพียง ต้องให้รู้จักก้าวหน้า โดยไม่ทำให้คนเดือดร้อน อันนี้เศรษฐกิจพอเพียงคงได้ศึกษามาแล้วเราพูดมาแล้ว 10 ปี ต้องปฏิบัติด้วยที่ประหลาดที่สุดเริ่มที่สระบุรี มลคลชัยพัฒนา เริ่มต้น 15 ปีแล้ว ก่อนถึงอายุ 60 ไปสร้างแล้ว ก่อนมีมูลนิธิชัยพัฒนาด้วยซ้ำ ไม่ใช่เงินงบประมาณ ใช้เงินในศาลาตุลาการ มีเพื่อนฝูงถามเอาไหมไปซื้อที่ 1,000-2,000 บาท ไปจัดการที่ตรงนั้น 15 ไร่ เศรษฐกิจพอเพียงเริ่มตรงนั้น จนกระทั่งไปทั่วประเทศ จนรัฐบาลสนใจ ไม่ใช่รัฐบาลเป็นพวกที่นักเศรษฐกิจเก่งๆ สนใจเดี๋ยวนี้ไม่ต้องโฆษณาแล้ว นักเศรษฐกิจที่มีความรู้เขาเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็สบายใจ มาถวายพระพรก็สบายใจ อันนี้ที่พูดที่ทำอะไร เข้าใจเป็นพรที่ดีที่สุดก็พอใจเรื่องอื่น ที่ไม่ใช่เรื่องข้าว เรื่องปกครองทั้งหลาย ด้านวิชาการมันก็มีพอเพียงเหมือนกัน พูดถึงรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ก็มีรัฐศาสตร์พอเพียงเหมือนกัน ไม่งั้นจะทำให้ละเทะไปหมด ที่พูดนี้ตะล่อมให้เข้าใจว่า ให้พอเพียง ไม่ใช่เศรษฐกิจเป็นความคิด ให้สามารถทำอะไรอยู่ได้ แม้แต่กองทัพ ซึ่งกองทัพทำอะไรเยอะเยอะช่วยหลายอย่าง ทำได้ อย่างทหารเรือ เรือ ต.91 เศรษฐกิจพอเพียงเดี๋ยวนี้ ต.91 พังแล้วรับราชการมาพอสมควร ต้องพูด เพราะว่ามีนายฯ มาพูดเมื่อวานนี้ ที่สนามหลวงแล้วถึงธง ชนะๆ ไชโย นี่แหละ ทราบดีว่านายฯ ไม่ค่อยชอบให้เตือน ใครเตือนเรามันเคืองแต่จะเล่าให้ฟัง เตือนนี้ สมเด็จพระบรมราชชนนี แม่เราอายุ 40-50 แล้ว ท่านชมเก่ง ทำนี้แม่ชอบ แต่ท่านต้องต่อว่า อย่าลืมหัด ท่านว่าอย่างนั้นทุกครั้ง ท่านพูดว่าอย่าลืมหัด ท่านใช้คำว่าปอดลอย ขาดต้องอยู่ติดดิน กับดิน ชื่อถูกภูมิพล ต้องเหยียบดิน ให้อารมณ์ไม่เหยียบดินใช้ไม่ได้ ภูมิพลเหยียบดิน ถึงเดินไปบนภูเขาก็ก้าวบนดิน เหาะเฮลิคอปเตอร์ลงมาก็มาเดิน

บนดิน ท่านเตือนเสมอว่าห้ามไม่ให้ลอย จนอายุเกือบ 60 ถึงหยุด ท่านไม่เตือนแล้ว ท่านว่าแม่ชอบ ถ้าทำอะไรดีให้รู้ว่าดี อย่าไปเหิม ต้องระวัง”

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา จะพบว่า พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาประเทศหรือ การบริหารจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความ พอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชน คนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรม เป็นกรอบในการดำรงชีวิต ทั้งหมดนี้เป็นที่รู้จักกันภายใต้ชื่อว่า เศรษฐกิจพอเพียง

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2550) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การบริหารจัดการตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางคุณธรรม” ว่า แนวคิดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียงในชุมชนมีความสำคัญ สืบเนื่องมาจากปัจจัยภายนอกของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจโลกของประเทศทางตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา ที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เสรีนิยม หรือบริโภคนิยมที่ให้ความสำคัญกับ วัตถุนิยม ประสิทธิภาพ กำไร ความรวดเร็ว การต่อสู้แข่งขัน ผลประโยชน์สูงสุด รวมทั้งเน้น ความเจริญก้าวหน้า การขยายตลาด และการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยใช้ข้อมูลข่าวสารและ เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้น ๆ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิด แนวทางการ พัฒนา และแนวทางการบริหารจัดการภายในประเทศและในชุมชนของไทยที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น ในปี 2517 ช่วงกลางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) และ ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 ขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวในอัตราที่สูงตามแนวคิดของ ระบบทุนนิยมดังกล่าว และประมาณปี 2540 ระบบเศรษฐกิจของไทยเสียหายอย่างมหาศาล ในส่วน ของประชาชนบางส่วนยังคงมีความโลภ บริโภคอย่างฟุ่มเฟือย ตกอยู่ในภาวะหนี้สิน

การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางหนึ่งของการ บริหารจัดการ หรือการบริหารจัดการที่โดยเนื้อแท้แล้วน่ายกย่องเลื่อมใสศรัทธาทำนองเดียวกับ หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องทางสายกลาง กล่าวคือ เศรษฐกิจพอเพียงได้ส่งเสริม ให้ประชาชนและชุมชนทุกระดับยึดถือในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่จุดหมาย ปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข แนวทางดังกล่าวนี้ มีขั้นตอนการ ดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1 ความพอเพียง หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนเน้นการผลิตและบริโภคโดยยึด ทางสายกลาง ความพอประมาณ และความพอดี ในเวลาเดียวกัน ก็ก้าวให้ทันโลกในยุค

โลกาภิวัตน์ด้วย ตัวอย่างความพอเพียงในระดับบุคคล เช่น เน้นการผลิต การบริโภค และการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัธยาศัย และไม่หลงใหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด สำหรับความพอเพียงในระดับชุมชน เช่น เน้นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่ส่งเสริมให้ชุมชนและเครือข่ายสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี ประสพการณ์ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือกัน

2. **ความมีเหตุผล** หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนตัดสินใจและลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ทั้งนี้ การตัดสินใจและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน โดยความรู้นั้น ควรครอบคลุมความรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน รวมตลอดถึงความรอบคอบที่จะนำความรู้นั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อประกอบการคิด การลงมือปฏิบัติจริง และการประเมินผล สำหรับคุณธรรมนั้น ควรมีความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร และการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

3. **การมีภูมิคุ้มกัน** หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรในการเตรียมความพร้อมรู้เท่าทันต่อผลกระทบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

4. **การพึ่งตนเอง** หมายถึง ประชาชนและชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพิงคนอื่นหรือคนอื่นจนเกินความจำเป็นโดยเน้นความสามารถของประชาชนและชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ ตัวอย่างการพึ่งตนเองในระดับบุคคล เช่น ประชาชนในชุมชนมีการพึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดีเพื่อตนเอง ชุมชนและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สำหรับการพึ่งตนเองในระดับชุมชน เช่น แต่ละชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ มีเกียรติและมีความภาคภูมิใจว่าขึ้นได้ด้วยขาของตนเอง

5. **การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน** หมายถึง การเสริมสร้างคุณภาพของคนหรือประชาชนทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ด้านวัตถุครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีความรู้ มีวิชาการ มีความรอบรู้ มีความรอบคอบ และมีความระมัดระวัง ส่วนด้านจิตใจ ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้คนมีคุณธรรม คือ คิดและทำคุณงามความดีเป็นประจำเพื่อ

ผลประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งส่งเสริมให้ละความชั่วและทำความดี ไม่เบียดเบียน มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน มีความรอบคอบ มีความประหยัด มีความเมตตา มีความเอื้ออาทรและมีความสามัคคี เพื่อร่วมแรงร่วมใจกันประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชุมชนไทยให้คงอยู่ตลอดไป

6. การรวมกลุ่ม หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มโดยประชาชนหรือองค์กรในชุมชนจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน เมื่อประชาชนหรือองค์กรในชุมชนได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วประชาชนในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่า เศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อมกับสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นด้วย

7. การสร้างเครือข่าย หมายถึง ประชาชนและชุมชนร่วมมือกันสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันและร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน เช่น ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ การบริหารจัดการ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา ทำให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่ยึดการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด การสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบนั้น ควรจะมีความเชื่อมโยงกันของชุมชนทุกระดับ นับแต่ระดับ (1) บุคคล ครอบครัว (2) หมู่บ้าน ชุมชน สังคม (3) ประเทศหรือรัฐ และ (4) ประชาคมโลก

8. ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคมให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ดีงาม

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550: 24) ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” คือ การพัฒนาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ที่คำนึงถึงความ

พอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีโดยอาศัยความรู้และคุณธรรมในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนของบุคคลในทุกระดับชั้น

ศูนย์ เศรษฐกิจสร้าง (2550: 309-312) ในหนังสือ เรื่อง “แนวทางการปฏิบัติ 7 ขั้นตอนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง : จากแนวการปฏิบัติสู่แนวคิดทางทฤษฎีของเศรษฐกิจพอเพียง” กล่าวถึงกระบวนการฝึกอบรมตามแนวพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ สู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ไว้ว่า

1. คุณธรรมประการที่ 1 การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกาย ต่อใจต่อกันจะสอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการตามข้อ “A” หรือ “Appreciation”
2. คุณธรรมประการที่ 2 การที่แต่ละคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงานประสานประโยชน์กันให้งานที่ทำสำเร็จผลทั้งแก่ตนเอง แก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ จะสอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการในข้อ “I” หรือ “Influence”
3. คุณธรรมประการที่ 3 การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนสุจริตในกฎกติกา และในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกันจะสอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการในข้อ “C” หรือ “Control”
4. คุณธรรมประการที่ 4 การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดีความเห็นของตนให้ถูกต้อง เทียบตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล จนเกิดความคิดจิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญ จะสอดคล้องกับกระบวนการของ “KM” หรือ “Knowledge Management”

เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ อาจเรียกหลักการเรียนรู้ตามแนวพระบรมราโชวาทคุณธรรม 4 ประการ นี้ว่า SEAL คือ

1. S = Spirit ได้แก่ ขั้นตอนการละลายพฤติกรรมและเสริมสร้างให้เกิดน้ำใจแห่งความเป็นมิตรที่ดี มุ่งเจริญต่อกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
2. E = Endorse ได้แก่ ขั้นตอนการร่วมกันระดมความคิดเพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกัน (share vision) อันจะนำไปสู่การประสานงานประสานประโยชน์ที่ทุกคนให้การรับรองด้วยความเห็นพ้องต้องกัน
3. A = Action ได้แก่ ขั้นตอนการทำแผนปฏิบัติ และการลงมือประพฤติปฏิบัติ โดยที่ทุกคนให้ความเคารพในข้อตกลง ภาระหน้าที่ กฎกติกา หรือ ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่ร่วมกันกำหนดดังกล่าว

4. L = Learning ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับความคิด จิตใจ และความเห็นต่าง ๆ ให้สอดคล้องลงรอยเดียวกันในทางที่เจริญขึ้นด้วยเหตุด้วยผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการลงมือประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่ร่วมกันคิดแล้ว ย่อมจะเผชิญกับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ และความขัดแย้งในการทำงานเป็นธรรมดา ขั้นตอนสุดท้ายนี้จึงเป็นการ “ร่วมกันเรียนรู้” (team learning) เพื่อแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้น สรุปบทเรียน ปรับปรุงวิธีการทำงาน ฯลฯ อันเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะนำไปสู่การปลดปล่อยพลังทางปัญญา และการสรุปกระบวนการแก้ปัญหาจนเข้าถึง “หลักคิด” (metal model) และ “การคิดอย่างเป็นระบบ” (system thinking) ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่วิถีแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาหลักการสำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น นักวิชาการแต่ละคนได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ใกล้เคียงกัน โดยส่วนใหญ่นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระองค์ทรงเน้นย้ำให้ประชาชนรู้จักทางสายกลาง และมีภูมิคุ้มกันที่ดี เช่น พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ นั้นให้คำจำกัดความไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีโดยอาศัยความรู้และคุณธรรมในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนของบุคคลในทุกระดับชั้น ในขณะที่ สุนัย เศรษฐบุญสร้าง ให้ความสำคัญกับกระบวนการฝึกอบรมตามแนวพระบรมราโชวาท คุณธรรม 4 ประการ สุวิทย์เศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมประการที่ 1 การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกายใจต่อกัน คุณธรรมประการที่ 2 การที่แต่ละคนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงานประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผลตั้งแต่ตนเอง แก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ คุณธรรมประการที่ 3 ประพฤติปฏิบัติตนสุจริตในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมกันเสมอกัน และคุณธรรมข้อที่ 4 การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดีความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผลจนเกิดความคิดจิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญ สำหรับพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา จะพบว่า พระองค์ท่านได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาประเทศหรือการบริหารจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวและทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิตทั้งหมดนี้เป็นที่รู้กันภายใต้ชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียง ในส่วนของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้ให้ความเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงได้ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนทุกระดับยึดถือในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือ

ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ 8 ประการ ทั้งนี้ การให้ความหมายของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของนักวิชาการแต่ละคนล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดโดยยึดทางสายกลางเป็นหลัก

สรุป ผู้ศึกษาได้นำความหมายของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของวิรัช วิรัชนิภาวรรณ มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดความหมายของคำว่าบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากนักวิชาการคนอื่น ๆ มุ่งเน้นให้ยึดถือทางสายกลาง ที่มีหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี แต่สำหรับวิรัช วิรัชนิภาวรรณ นั้น ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ 8 ประการ ซึ่งประกอบด้วย (1) ความพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล (3) ความมีภูมิคุ้มกัน (4) การพึ่งตนเอง (5) การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน (6) การรวมกลุ่ม (7) การสร้างเครือข่าย และ (8) ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่สำคัญผู้ศึกษาเห็นว่าแนวคิดของวิรัช วิรัชนิภาวรรณ ชัดเจน ครอบคลุม และสามารถนำไปปรับใช้ได้ง่าย การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางหนึ่งของการบริหารจัดการ หรือการบริหารจัดการที่โดยเนื้อแท้แล้วน่าจะยกย่องเลื่อมใสศรัทธาทำนองเดียวกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องทางสายกลาง กล่าวคือ เศรษฐกิจพอเพียงได้ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนทุกระดับยึดถือในการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข แนวทางดังกล่าวนี้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ 8 ประการ หรือ 8 ด้าน

3. แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการให้บริการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ออสบอร์น และ เกร์เบอร์ (Osborne and Gaebler, 1993) อ้างถึงในสันติทิพย์ ขวลิตรำรง (2546: 101) “หลักการบริหารรัฐกิจกับระบบราชการไทย” ที่มุ่งเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ปัญหา (Anticipatory Government Prevention Rather Than Cure) การบริหารควรมุ่งถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อตรวจสอบว่ามีโอกาสที่จะเกิดปัญหาอะไรบ้าง จะได้เตรียมการป้องกันมิให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น ซึ่งจะเป็นการประหยัดมากกว่าการแก้ปัญหา

เสรี พงศ์พิศ (2549: 47-53) ได้เสนอว่า เศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทยยังไม่ได้เกิดเต็มตัว แต่มีเหตุผลที่จะเกิดได้เพราะ

1. “กระแส” ในเมืองไทยและในโลกเอื้อต่อเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแม้กระแสหลักยังแข็งแรง แต่กระแสโลกก็กำลังเปลี่ยน เราจึงได้ยินการพูดถึง “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” (GDH) มากขึ้นเรื่อย ๆ พูดถึง HPI (Happy Planet Index) อย่างจริงจัง สหประชาชาติเริ่มกำหนดตัวชี้วัดใหม่ให้เป็น HDI (Human Development Index) มากกว่าการวัดด้วย GDP อย่างที่ทำกันมานาน จนกระทั่งยูเอ็นได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลการพัฒนาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้คนในโลกได้หันกลับมาแสวงหา “ธรรมชาติ” ซึ่งตัวเองได้ทำลายลงไปจนทำให้เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากการสูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศ ดินเป็นพิษ น้ำเป็นพิษ อาหารเป็นพิษ อากาศเป็นพิษ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เกิดโรคร้ายแรงรักษายากอย่างมะเร็ง หัวใจ เบาหวาน และโรคใหม่ ๆ อย่างโรคเอดส์ โรคซาร์ส และกำลังตามมาอีกหลายโรค ผู้คนตื่นตัวเรื่องการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การกินการอยู่ โหยหาสมุนไพร อยากกินผักกินอาหารปลอดพิษ ชีวิตจะได้ปลอดภัย อยากกินไก่นา ปลาแม่น้ำ อยากกินผักป่าผักทุ่ง อยากออกไปจากเมืองใหญ่ ๆ ไปสู่อากาศบริสุทธิ์ ในธรรมชาติ อยากเห็นทุ่งนา ป่าเขา นับวันการท่องเที่ยวจะไปค้นหาสิ่งเหล่านี้ที่ขาดหายไปจากชีวิตคนเมืองจากบ้านเมืองที่เรียกกันว่า “พัฒนาแล้ว” ทั้งหลาย ที่หลังไหลไปประเทศ “ด้อยพัฒนา” ออกไปชนบท “ห่างไกลความเจริญ” เพื่อค้นหา “คุณค่า” ที่หายไปในบ้านเมืองของตนเอง วันนี้เราจึงพูดกันเรื่องท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยววิถีชีวิตท่องเที่ยวเกษตรท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พูดเรื่อง “โฮมสเตย์” “ลองสเตย์” นักท่องเที่ยวอยากไปหมู่บ้านเพราะเชื่อว่ายังมี “ธรรมชาติ” ให้ได้สัมผัส ยังมีประเพณีวัฒนธรรมให้ได้เยี่ยมชม ยังมีผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมืองให้ได้รับประทาน และที่สำคัญ คนชนบทมีเสน่ห์ มีน้ำใจ ไม่ตรี อะไรดี ๆ ที่ขาดหายไปจากชีวิตของพวกเขา

2. สังคมไทยมี “ศักยภาพ” อยู่อย่างพอเพียง (ศักยภาพ แปลว่า ความสามารถที่ยังไม่พัฒนาหรือยังไม่พัฒนาเต็มที่) ยังมี “ทุน” เป็นอันมากเพื่อพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นทุนทรัพยากร ทุนทางปัญญา และทุนทางสังคม เรามีดิน น้ำ แดด ที่อุดมสมบูรณ์จนส่งออกข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง สับปะรด ข้าวโพดหวานเป็นอันดับหนึ่งของโลกและส่งข้าวปลาอาหารไปเลี้ยงคนในโลกจนกล้าประกาศว่า “เราคือครัวของโลก” เรามีภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สั่งสมและสืบทอดกันมานับพันปี เป็นมรดกที่มีคุณค่า ไม่ว่าปัจจัยสี่และวิถีของชุมชนซึ่งล้วนแต่เป็นคุณค่าและมูลค่ามหาศาลแก่เราลูกหลานวันนี้ เรามีคนที่มีความรู้ มีสถาบันการศึกษามากมายทุกระดับอย่างพอเพียง เรามีทุนทางสังคม คือ สิ่งที่ยึดรั้งผู้คนให้เป็นพี่น้อง เป็นชุมชน เป็นสังคมเดียวกัน ทุนซึ่งเป็นทั้งกฎระเบียบ จารีตประเพณี วิถีปฏิบัติต่าง ๆ ทำให้คนยังช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีน้ำใจต่อกัน เรามี “ทุน” ที่เป็นเงิน เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งพอสมควร แม้จะเคยมีปัญหาแต่ก็คลี่คลายมาถึงจุดที่มีความมั่นคงได้

3. สังคมไทยมีศักยภาพที่จะ “แข่งขัน” ได้ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ แต่ไม่ใช่แข่งขันตามวิธีทางทุนนิยมที่เป็นอยู่ เพราะปัจจัยที่จะไปแข่งกับใครต่อใครมีไม่พอ (เอาแค่การศึกษาก็สู้ใครไม่ได้แล้ว) เหมือนคนเล็ก ๆ ไปต่อกรกับคนตัวใหญ่ ๆ ไปทำแบบเขา ทำตามเขาก็เข้าทางเขาหมด นอกจากจะใช้ “กลยุทธ์” ใช้ความอ่อนสยบความแข็ง ไม่ชิงกัดไม่ซุงได้ถ้ารู้จักคานจัดที่พอดี ถ้าจะแข่งขันกันที่ GDP คงสู้เขาไม่ได้ ทำไมเราต้องไปแข่ง GDP ด้วยในเมื่อพิสูจน์แล้วว่านั่นไม่ใช่การพัฒนาที่ยั่งยืนและไม่ได้ทำให้ผู้คนมีความสุขจริง ทำไมเราไม่พัฒนา GDH และแข่งขันที่การสร้างความสุขมวลรวมประชาชาติซึ่งเราดูมีศักยภาพดีกว่าบรรดายักษ์ใหญ่ทั้งหลาย สังคมไทยมีทางเลือกที่ดีกว่าที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบัน มีศักยภาพที่จะพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนได้ด้วยวิธีและวิถีของตนเอง ซึ่งไม่ได้หมายถึงการปิดกั้น โดดเดี่ยวตัวเอง ไม่ได้หมายถึงการทำกินทำใช้เองหมด อย่างคิดว่าถ้าไม่เอาทุนนิยมแบบอเมริกา ต้องเลือกเป็นพม่าและภูฏานเท่านั้น เรายังไม่ได้พัฒนาตัวแบบของเราเองขึ้นมาเลย อาจเป็นได้ที่เศรษฐกิจตลาดแบบพอเพียง (Sufficiency Market Economy) จะเป็นทางเลือกคล้ายกับที่จีนและเวียดนามใช้เศรษฐกิจตลาดแบบสังคมนิยม (Socialist Market Economy) แบบไม่มีใครคาดคิด เพราะมันดูเหมือนขัดแย้งในตัวเอง เป็นความขัดแย้งที่ประหลาด (paradox)

4. เรามี “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานและทรงเป็นศูนย์รวมใจของคนไทยทั้งชาติ ทำให้สามารถผนึกกำลังกัน ทำให้ปรัชญาดังกล่าวเกิดเป็นจริงในชีวิตครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวมได้ เศรษฐกิจพอเพียงเกิดได้ ถ้า

4.1 มีเจตจำนงทางการเมืองที่แท้จริง (political will) ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ถึงระดับท้องถิ่น ตั้งแต่รัฐบาลจนถึง อบต. ตั้งแต่พรรคการเมืองใหญ่ไปจนถึงองค์กรประชาชนต่าง ๆ ซึ่งทำการเมือง “ภาคประชาชน” โดยผู้ที่เกี่ยวข้องการเมือง นโยบายการพัฒนา การตัดสินใจในระดับต่าง ๆ จะต้อง

4.1.1 ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นวาระแห่งชาติ เป็น “หัวใจ” ของยุทธศาสตร์การพัฒนาแห่งชาติ และไม่ทำให้คนเข้าใจว่าเศรษฐกิจเป็นเรื่องชาวบ้าน เรื่องคนจน คนชนบท เท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาในทุกระดับและทุกภาคส่วน เหมือนลมหายใจเข้าออกที่ทำให้คนมีชีวิตอยู่ได้

4.1.2 มีนโยบายการพัฒนาที่ปฏิบัติได้ (practical) โดยไม่เป็นพวกปฏิบัตินิยมสุดโต่ง (pragmatic) ที่เน้นแต่ผลลัพธ์ (output) โดยละเลยกระบวนการ (process)

4.1.3 มีนโยบายที่กระจายอำนาจและธรรมาภิบาล ไม่สร้างระบบอุปถัมภ์เพื่อครอบงำ แต่ส่งเสริมความเป็นอิสระจากส่วนกลางและการพึ่งตนเองของชุมชนและท้องถิ่น ไม่ใช่ให้ระบบย่อยเกิดจากและขึ้นกับระบบใหญ่ แต่ให้ระบบใหญ่เป็นองค์กรรวมที่เกิดจากระบบย่อย

4.1.4 รวมใจผู้คนในชาติให้เป็นหนึ่งในเป้าหมายเดียวกัน (purpose) ว่าต้องการแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของแผ่นดิน แก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างจริงจัง โดยต้องรู้ว่าจริง

และชัดเจนในหลักการ เหตุผล และวิชาการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง (principle) ด้วยการศึกษาวิจัยทดลองปฏิบัติจนเกิดความรู้และปัญญาและให้ทุกฝ่ายและทุกส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับ (participation) แล้วจึงแบ่งบทบาทหน้าที่ของทุกฝ่ายทุกส่วนเพื่อการดำเนินการเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดเป็นจริง (organization)

4.2 ชุมชนทั่วประเทศมีการเรียนรู้และมียุทธศาสตร์การพัฒนาของตนเอง หมายถึงการสร้างโอกาสและเงื่อนไขการเรียนรู้ที่หลากหลายให้กับคนในชุมชนทั่วประเทศ เพราะสิ่งที่ขาดวันนี้ไม่ใช่ทรัพยากร แรงงาน หรือเงิน แต่ขาดทุนทางปัญญา เงินแก้ปัญหาความยากจนไม่ได้ ถ้าแก้ได้ก็คงแก่นานแล้ว เพราะสังคมไทยไม่ได้ขาดเงิน ชนบทก็ไม่ได้ขาดเงิน คนที่ออกไปทำงานในที่ต่าง ๆ ส่งเงินกลับบ้านมากมาย แต่ก็ไม่ได้พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เพราะใช้เงินซื้ออยู่ซื้อกินและใช้หนี้สิน เวียนว่ายตายเกิดอยู่กับ “จน-เครียด-กินเหล้า” เพียงเท่านั้น เพราะจนปัญญาหาทางออกไม่ได้ ถ้าชุมชนเรียนรู้ชุมชนจะเข้มแข็ง เพราะ

4.2.1 หลุดพ้นจากวิธีคิดแบบพึ่งพามาพึ่งตนเอง เลิกนั่งรอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก ได้รับความเชื่อมั่นที่หายไปกลับคืนมา จัดการชีวิตของตนเองอย่างมีแบบมีแผน ไม่ใช่ปล่อยไปตามบุญกรรม มีข้อมูล มีความรู้ และด้วยปัญญา ค้นหาทุนอันอุดมสมบูรณ์ในท้องถิ่นของตนเอง ทุนทรัพยากร ทุนความรู้ภูมิปัญญา ทุนทางสังคมวัฒนธรรม นำมาปรับใช้แก้ไขปัญหาและพึ่งพาตนเองได้

4.2.2 หลุดพ้นจากวัฒนธรรมอุปถัมภ์เข้าสู่วัฒนธรรมข้อมูลและความรู้ ได้เรียนรู้จักตัวเอง รู้รากเหง้า รู้อดีต คนที่รู้อดีตก็ย่อมรู้อนาคต คนไม่มีอดีตเป็นคนไม่มีอนาคต ถูกคนอื่นกำหนดให้ ได้เรียนรู้จากโลก เรียนรู้จากชุมชน รู้จักทุน รู้จักทรัพยากร รู้จักปัญหาและสาเหตุ รู้ความต้องการที่แท้จริงของตนเอง ไม่ใช่ความต้องการที่มาจากความอยากและไม่ได้อยู่บนฐานข้อมูลความรู้ แต่มาจากความรู้สึกอันนำไปสู่การเลียนแบบแทนที่จะเรียนรู้

4.2.3 หลุดพ้นจากวิธีคิดและวิถีจัดการแบบแยกส่วนมาคิดแบบเชื่อมโยง บูรณาการ และจัดการแบบผนึกกำลัง (synergy) ไม่เอาแต่หาเงินหารายได้มาซื้ออยู่ซื้อกิน จัดระเบียบชีวิตใหม่ จัดวงจรชีวิตใหม่ ตัดสินใจได้เองว่าจะกินจะอยู่ จะทำอะไร อย่างไร

4.2.4 ร่วมกันสร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่พึ่งตนเองแทนที่จะพึ่งพาแต่งบประมาณ ทุน เงิน มาทำโครงการ พอเงินหมดโครงการก็จบ หาเงินใหม่เพื่อทำโครงการใหม่ เงินสร้างได้แต่โครงการซึ่งไม่ยั่งยืน ชุมชนเรียนรู้ใช้ความรู้ใช้ปัญญาเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบคือ ปัจจัยสำคัญเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้เศรษฐกิจพอเพียง เพราะระบบเป็นปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ นับสิบหรือหลายสิบ เชื่อมโยงกันเป็นคลัสเตอร์ (cluster) และก่อให้เกิดการผนึกพลัง (synergy) ที่ให้ผลมากกว่าบวก อาจเป็นคุณ เป็นทวีคูณ

โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจชุมชนมาจากข้อมูลและแผนแม่บทชุมชนที่ร่วมกันพัฒนาขึ้นมาจากการสำรวจวิจัย หรือที่เรียกกันว่า “การทำประชาพิชญ์” (People Research and Development – PR&D) ชุมชนที่เรียนรู้และมีแผนแม่บทชุมชนที่ดีจะมีระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นเป็นฐานที่มั่นคง บางแห่งมีโอท็อปก็ไม่เสี่ยง แม้อาจขายไม่ได้หรือขาดทุนก็ไม่กระทบเพราะชีวิตของชุมชนไม่ได้ฝากไว้กับโอท็อปแต่เพียงอย่างเดียว แต่ฝากไว้กับระบบ ซึ่งเป็น “ภูมิคุ้มกัน” ที่ดีของชุมชน สิ่งที่จะต้องร่วมมือกันอย่างเร่งด่วน คือ ปรับ “กระบวนทัศน์” (paradigm) ปรับวิธีคิด ปรับวิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า ปรับฐานการมองโลกความเป็นจริงตามกระบวนทัศน์พัฒนาแบบเดิมมาเป็นกระบวนทัศน์ตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือ

- 1) “พอประมาณ” หมายถึง พัฒนาระบบเศรษฐกิจคุณธรรม (moral economy)
 - (1) ร่วมมือมากกว่าแข่งขัน แบ่งปันมากกว่ารายคนเดียว
 - (2) รอดก่อนรวย เอาตัวให้รอดก่อนคิดจะรวย และรอดแบบยั่งยืนทำเป็นขั้นเป็นตอนจากเล็กไปใหญ่ ไม่ลงทุนทำอะไรเพื่อหวังจะรวยอย่างเดียวแบบไม่รู้จักประมาณตน
 - (3) เลิกใช้เงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง แต่ใช้ปัญญาและคุณธรรมนำหน้า ไม่ตั้งหน้าตั้งตาหาแต่จีดีพี และทำทุกอย่างเพื่อให้ตลาดหลักทรัพย์โต เงินหมุนเวียนมาก ๆ จะได้มีเงินมาก ๆ มาพัฒนาประเทศ
 - (4) สมดุลรอบด้าน ไม่ใช่เอาแต่เศรษฐกิจกระตุ้นให้บริโภคอย่างเต็มที่เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่รวมถึงสังคม วัฒนธรรม การศึกษา สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง
- 2) “มีเหตุผล” เลิกคิดเอาเอง แต่มาจากการศึกษาวิจัยอย่างถ่องแท้ทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ไม่นั่งเทียน ไม่เลียนแบบ ดัดสินใจด้วยฐานข้อมูล ความรู้และปัญญาเกิดจากแผนยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นให้เป็นฐานสำคัญของการพัฒนาระดับชาติ
- 3) “มีภูมิคุ้มกันที่ดี” เลิกการพัฒนาแบบทำโครงการ มาสร้างระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มีโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เชื่อมโยงสานต่อเป็นคลัสเตอร์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การวางแผน และการดำเนินการของชุมชนท้องถิ่นเพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของพวกเขา

4. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมา โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองนราธิวาส และเทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส ในเชิงเปรียบเทียบ

ผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 หัวข้อ ตามลำดับ ได้แก่ (1) ความเป็นมา โครงสร้าง อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองนราธิวาส (2) ความเป็นมา โครงสร้าง อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก และ (3) การเปรียบเทียบความเป็นมา โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ระหว่างเทศบาลเมืองนราธิวาสกับเทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก ดังนี้

4.1 ความเป็นมา โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองนราธิวาส

แบ่งเป็น 3 หัวข้อย่อย ได้แก่ ความเป็นมา โครงสร้าง อำนาจหน้าที่

4.1.1 ความเป็นมา

เทศบาลเมืองนราธิวาส เดิมชื่อ “บางนรา” ลักษณะเป็นหมู่บ้านชายทะเล และเป็นท่าเรือสำคัญ ในแถบนี้เป็นตำบลที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเขตชุมชนเป็นเทศบาลเมืองนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2479 และได้มีการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนราธิวาสใหม่เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2499 ปัจจุบันมีพื้นที่ 7.5 ตารางกิโลเมตร มีคณะเทศมนตรีบริหารกิจการเทศบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมารวม 27 คณะ องค์การของเทศบาลประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ สภาเทศบาล ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน จำนวน 18 คน ทำหน้าที่นิติบัญญัติและควบคุมการบริหารงานของนายกเทศมนตรี และนายกเทศมนตรี ซึ่งมีจำนวน 1 คน และมีรองนายกเทศมนตรีที่มาจากการแต่งตั้งของนายกเทศมนตรีจำนวน 3 คน ซึ่งนายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

ลักษณะชุมชนและการตั้งถิ่นฐานโดยทั่วไป เทศบาลเมืองนราธิวาสเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ ความสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1.3 เมตร ลักษณะชุมชนและการตั้งถิ่นฐานโดยสภาพเดิม นิยมตั้งบ้านเรือนตามแนวริมฝั่งน้ำบางนราลักษณะเป็นแนวยาว โดยเฉพาะตามแนวถนนภูผาภักดี และถนนพิชิตบำรุง ซึ่งบริเวณนี้ จะเป็นย่านธุรกิจการค้าและศูนย์รวมในด้านธุรกิจต่าง ๆ ของจังหวัดนราธิวาส ลักษณะของตัวเมือง ประกอบด้วย อาคารพาณิชย์และตึกสูง 1-3 ชั้นปะปนกัน อาคารพักอาศัย ร้านค้า ธนาคาร โรงแรม สถานที่ราชการ ลักษณะของเมืองเป็นเมืองขนาดเล็ก โครงสร้างของเมืองไม่ซับซ้อนและในตัวเมืองเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดและส่วนราชการ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ปัจจุบัน สภาพความเจริญของเมืองขยายออกมาด้านนอกตามสภาพการเจริญเติบโตของเมืองและตามแนวถนนสายต่าง ๆ

4.1.2 โครงสร้าง

เป็นไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 12

4.1.3 อำนาจหน้าที่

เป็นไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543

4.2 ความเป็นมา โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองสุโขโกลก

แบ่งเป็น 3 หัวข้อย่อย ได้แก่ ความเป็นมา โครงสร้าง อำนาจหน้าที่

4.2.1 ความเป็นมา

สุโขโกลก เดิมเป็นป่าดงดิบรกร้างว่างเปล่าในตำบลปูลูโย๊ะ อำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา ความเป็นป่าทึบทำให้ชาวบ้านเรียกว่า ป่าจันตูลี หมายความว่า ทึบจนเรียกไม่ได้ ยืนเหมือนหนูหนวก เมื่อเริ่มมีผู้เข้ามาหักร้างถางพง จากชื่อ ป่าจันตูลี จึงเปลี่ยนเป็นสุโขโกลก (Sungai kolok) เป็นภาษามลายู มาจากคำว่า (Sungai) แม่น้ำ ลำคลอง และคำว่า โกลก (kolok) แปลว่า คดเคี้ยว ถ้าเป็นคำนามหมายถึงมีดพร้า ที่คนพื้นเมืองนิยมใช้ เมื่อนำคำว่า สุโข รวมกับ โกลก หมายถึง แม่น้ำที่คดเคี้ยว คงเรียกชื่อเมืองตามแม่น้ำที่ไหลผ่านพื้นที่ ปัจจุบันแม่น้ำสายนี้เป็นเส้นกั้นพรมแดนประเทศไทยกับรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

ต่อมาเมื่อจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ได้สั่งได้มาตรวจราชการที่ตำบลสุโขโกลก นายวงศ์ นายวงศ์ ไชยสุวรรณ ร้องขอให้ตั้งเป็นเทศบาล นายกรัฐมนตรีเห็นด้วย ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะตำบลสุโขโกลก เป็นเทศบาลตำบลสุโขโกลก เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2483 มีนายวงศ์ ไชยสุวรรณ เป็นนายกเทศมนตรีคนแรก

หลังจากตั้งเทศบาลแล้ว 8 ปี ตำบลสุโขโกลก จึงได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ขึ้นกับอำเภอสุโขทัย โดยมีเขตปกครอง 4 ตำบล คือ ตำบลสุโขโกลก ตำบลปูลูโย๊ะ ตำบลป่าเสม็ด และตำบลมูโนะ (โอนมาจากอำเภอตากใบ) กระทั่งวันที่ 1 มกราคม 2496 จึงได้ยกฐานะเป็นอำเภอสุโขทัย มีนายอนุ นพวงศ์ เป็นนายอำเภอคนแรก เขตการปกครอง 4 ตำบลเท่าเดิม ส่วนเทศบาลตำบลสุโขโกลก เป็นเทศบาลที่มีความน่าภูมิใจ คือ เป็นเทศบาลเดียวในประเทศที่จัดตั้งก่อนอำเภอถึง 13 ปี และเกิดจากความต้องการของประชาชน

ต่อมา เทศบาลตำบลสุโขโกลก ได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองสุโขโกลก เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2543 มีพื้นที่ 22 ตารางกิโลเมตร ต่อมา ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลไปทางทิศเหนือเขตตำบลป่าเสม็ด อำเภอสุโขทัย 0.5 ตารางกิโลเมตร ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 83 ตอนที่ 21 ลงวันที่ 5 มีนาคม 2509 รวมพื้นที่ 22.5 ตารางกิโลเมตร และได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองสุโขโกลก เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2547 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลตำบลเป็นเทศบาลเมือง

ลักษณะชุมชนและการตั้งถิ่นฐานโดยทั่วไป เทศบาลเมืองสุโขทัยโก-ลก แม้จะมีพื้นที่ 22.5 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ผังเมืองรวมประมาณ 25.63 ตารางกิโลเมตร แต่การตั้งถิ่นฐานของประชากรจะกระจุกตัวในย่านชุมชนหลังสถานีรถไฟตั้งแต่ดั้งเดิม ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพประกอบการพาณิชย์ และธุรกิจบริการต่าง ๆ รอบนอกเป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำสวนยาง สวนผัก สวนผลไม้

4.2.2 โครงสร้าง

เป็นไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 12

4.2.3 อำนาจหน้าที่

เป็นไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543

4.3 การเปรียบเทียบความเป็นมา โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ระหว่างเทศบาลเมืองนราธิวาสกับเทศบาลเมืองสุโขทัยโก-ลก

เพื่อให้มองเห็นภาพของเทศบาลเมืองนราธิวาสและเทศบาลเมืองสุโขทัยโก-ลกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาจึงได้สรุปเปรียบเทียบไว้ในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบความเป็นมา โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองนราธิวาสและ
เทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก

หัวข้อที่เปรียบเทียบ	เทศบาลเมืองนราธิวาส	เทศบาลเมืองสุไหงโก-ลก
1. ประกาศจัดตั้งเทศบาล	วันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479	วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2547
2. ขนาดพื้นที่	7.5 ตารางกิโลเมตร	22.5 ตารางกิโลเมตร
3. ขนาดประชากร	40,423 คน	38,585 คน
4. รายได้	280,876,178.58 บาท	258,920,737.74 บาท
5. จำนวนชุมชน	32 ชุมชน	25 ชุมชน
6. ลักษณะเด่นของชุมชน	ศูนย์กลางราชการ	ศูนย์กลางธุรกิจ การค้าและ สถานบันเทิง
7. ลักษณะพื้นที่	ตั้งอยู่ระหว่างศูนย์กลางของ จังหวัดและมีความเจริญน้อย กว่า	เป็นอำเภอชายแดนติดกับ ประเทศมาเลเซีย เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวและเป็นศูนย์กลาง ธุรกิจ มีความเจริญมากกว่า
8. โครงสร้าง	เป็นไปตามพระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2496	เป็นไปตามพระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2496
9. อำนาจหน้าที่	เป็นไปตามพระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2496	เป็นไปตามพระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2496